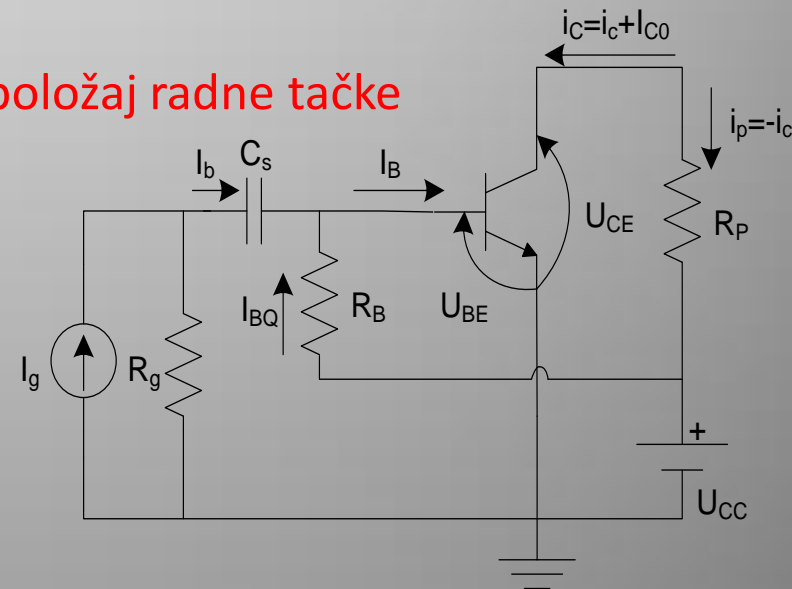
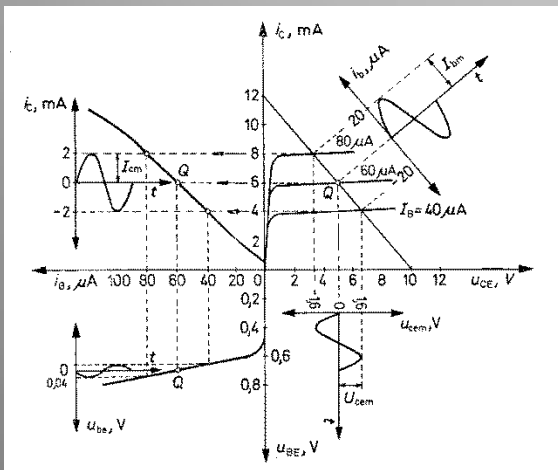

Dinamička svojstva pojačivača u spoju sa zajedničkim emiterom

Prirodno-matematički fakultet u Nišu
Departman za fiziku

- Dinamička svojstva u području relativno niskih frekvencija
  - naponsko pojačanje
  - strujno pojačanje
  - ulazna otpornost
  - Izlazna otpornost
- Zavise od veličina hibridnih parametara koji opet zavise od:
  - položaja radne tačke u polju ulaznih i izlaznih karakteristika tranzistora
  - od temperature.

• **Stabilne dinamičke karakteristike $\leftrightarrow$ stabilan položaj radne tačke**

- Kako osigurati stabilan položaj radne tačke?
- Odgovor na to pitanje daje sledeća jednačina:

$$I_B = \frac{U_{CC} - U_{BE}}{R_B}$$

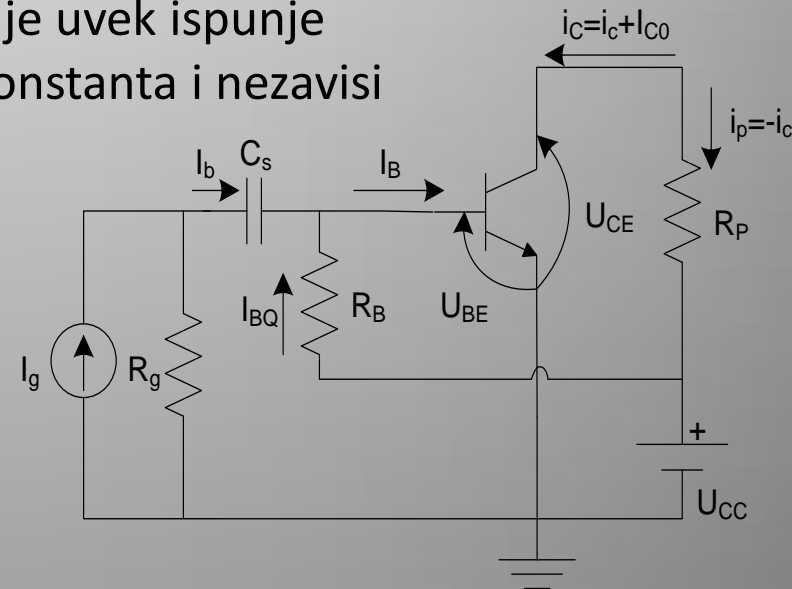
- Ako se u njoj uvrsti $U_{BE} = U_{BEQ}$ i $I_B = I_{BQ}$ dobija se:

$$I_{BQ} = \frac{U_{CC} - U_{BEQ}}{R_B}$$

- Ako se radi o Si tranzistoru kod njega je u normalnom, aktivnom području tipičan iznos napona $U_{BEQ} = 0,7V$ i da je uvek ispunje uslov da je $U_{CC} \gg U_{BEQ}$ struja I_{BQ} je praktično konstanta i nezavisni od osobina tranzistora.

- Pri radu tranzistora u normalnom aktivnom području, u spoju ZE, struju kolektora i struju baze povezuje sledeća jednačina:

$$I_C = \beta I_B + I_{CE0}$$

$$I_C = \beta I_B + I_{CE0}$$

- $\beta = h_{fe} \approx h_{\beta}$ – faktor strujnog pojačanja tranzistora u spoju ZE
- I_{CE0} – inverzna struja zasićenja kolektorskog spoja za $I_B = 0$

A struja kolektora u statičkoj radnoj tački I_{CQ} povezana je sa naponom U_{CC} relacijom:

$$I_{CQ} = \beta I_{BQ} + I_{CE0} = \beta \frac{U_{CC}}{R_B} - \beta \frac{U_{BEQ}}{R_B} + I_{CE0}$$

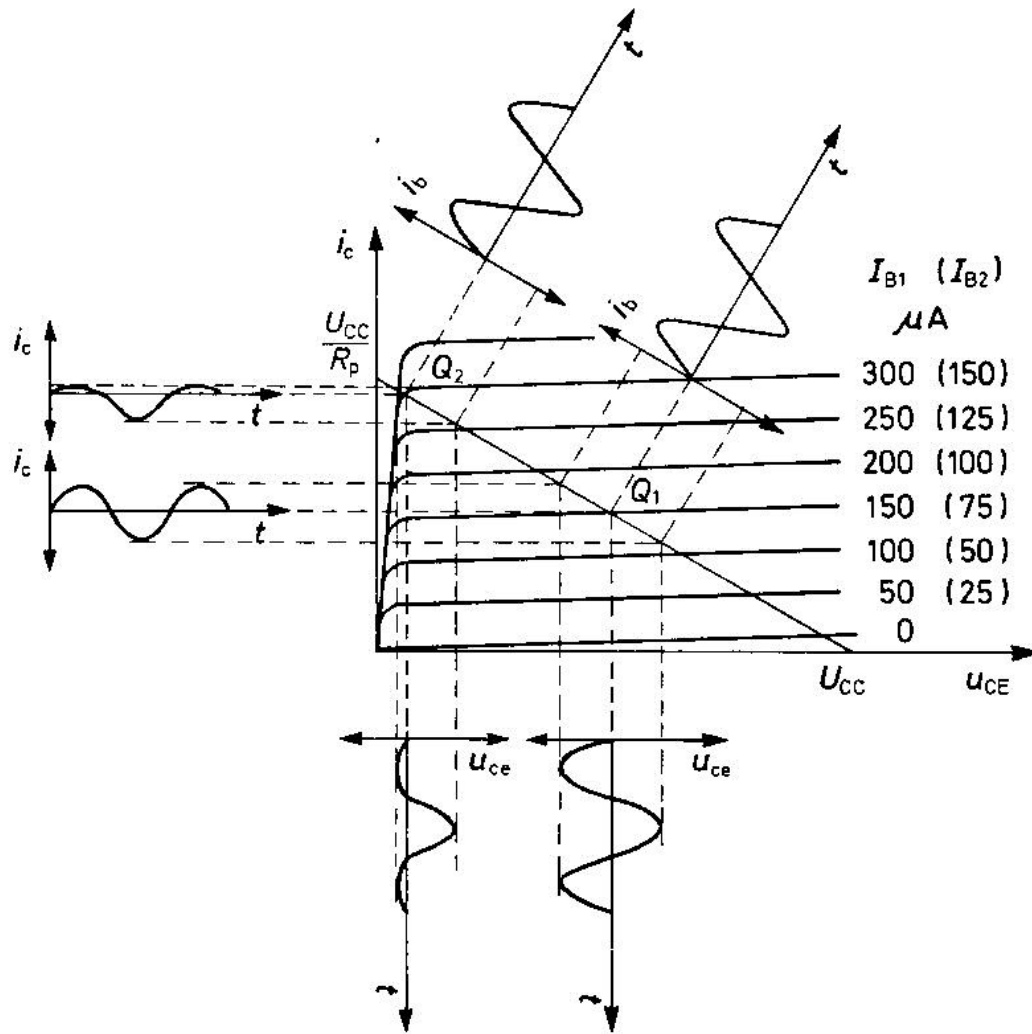
Sledi da struja kolektora u statičkoj radnoj tački zavisi od tri parametara tranzistora:

$$\beta, U_{BEQ} \text{ i } I_{CE0}$$

- i da promena svakog od njih može izazvati pomeranje statičke radne tačke duž statičke radne prave,
- što znači i promenu h-parametara a time i promenu naponskog i strujnog pojačanja te ulazne i izlazne otpornosti kola.
- Nekontrolisana promena β , U_{BEQ} i I_{CE0} može izazvati pomeranje statičke radne tačke u blizinu područja zasićenja ili zakočenja gde dolazi do značajnog izobličenja naizmeničnog signala.

Osnovni sklopovi pojačavača sa bipolarnim tranzistorom
Dinamička svojstva pojačavača u spoju sa ZE
Stabilnost karakteristika pojačavača

Stabilnost dinamičkih svojstva pojačavača
Stabilnost radne tačke tranzistora
Uticaj β na rad pojačavača sa ZE
Zavisnost β od temperature
Zavisnost U_{BE} i I_{CEO} od temperature

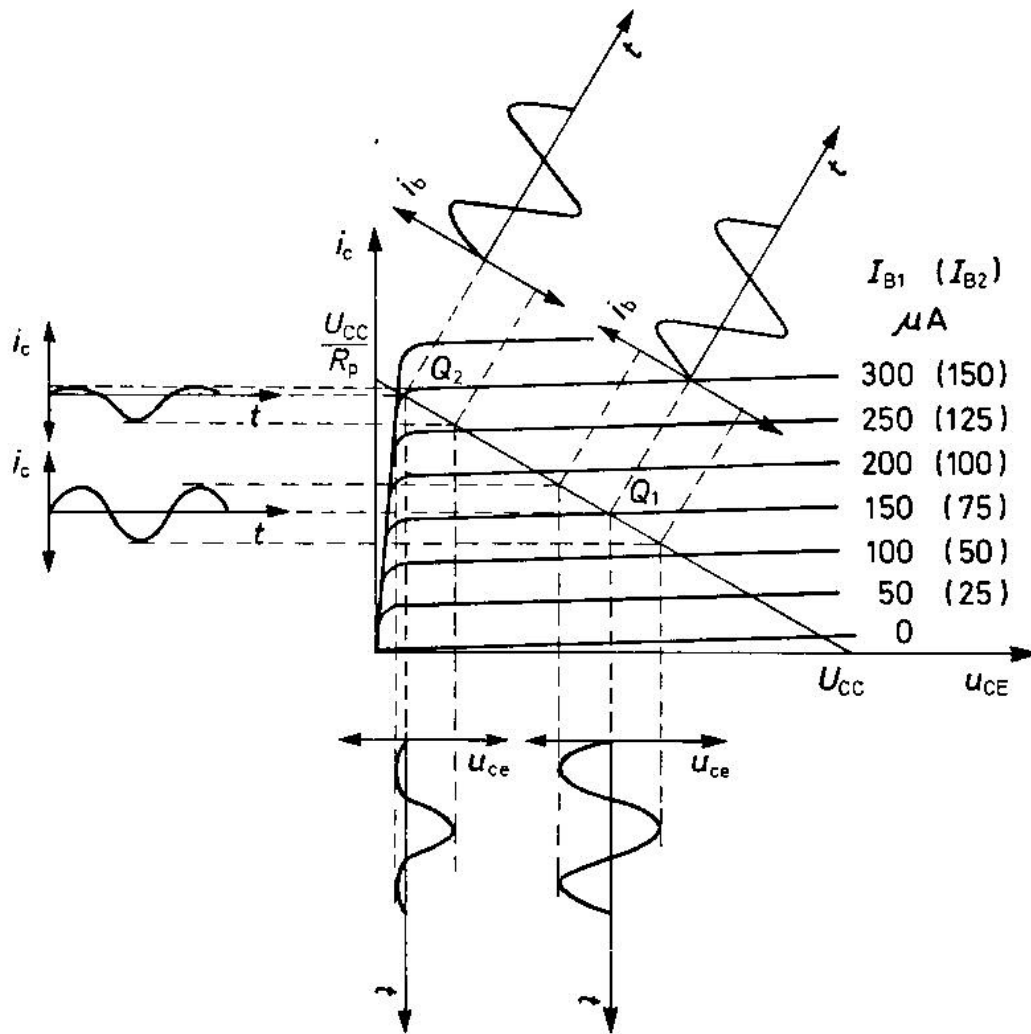

Analiza uticaja promena parametara tranzistora na stabilnost radne tačke tranzistora:

- Parametar β se manja u serijskoj proizvodnji u širokom rasponu (100-300)
- i biće ugrađivani β u iste elektronske uređaje
- Već smo dokazali da struja baze praktično ne zavisi od faktora β što dovodi do toga da
- Svi tranzistori u velikoj seriji istih pojačavača koji su deo nekog elektronskog uređaja rade sa istom strujom baze ali će se struja kolektora znatno razlikovati zbog velike razlike u β

Osnovni sklopovi pojačavača sa bipolarnim tranzistorom
Dinamička svojstva pojačavača u spoju sa ZE
Stabilnost karakteristika pojačavača

Stabilnost dinamičkih svojstva pojačavača
Stabilnost radne tačke tranzistora
Uticaj β na rad pojačavača sa ZE
Zavisnost β od temperature
Zavisnost U_{BE} i I_{CEO} od temperature

- Pomenuti pojačavač sa ZE biće nepouzdan u serijskoj proizvodnji
- Zbog velikog uticaja promene β na položaj statičke radne tačke dolazi promene h-parametara i velike promene naponskog i strujnog pojačanja kao i ulazne i izlazne otpornosti
- U ekstremnim slučajevima dolazi i do velikih izobličenja naizmeničnog signala

- Faktor β je temperaturno zavistan.
- Pri porastu temperature dolazi do smanjenja rekombinacije u bazi tranzistora, čime se produžava vreme života manjinskih nosilaca naelektrisanja i poboljšava se bazni transportni faktor a time se povećava i β tranzistora.
- Ovo dovodi do istih posledica po statičku radnu tačku kao i u predhodnom slučaju

- Porast temperature deluje i na veličinu U_{BE} po relaciji:

$$I_{CQ} = \beta \frac{U_{CC}}{R_B} - \beta \frac{U_{BEQ}}{R_B} + I_{CE0}$$

- Napon U_{BE} uz konstantnu struju baze opada pri porastu temperature. Temperaturni koeficijent tog napona je negativan i iznosi:

$$\left. \frac{\Delta U_{BE0}}{\Delta T} \right|_{I_{BQ}} = -1.5 \text{ do } -2.5 \frac{mV}{^\circ C}$$

- Prema relaciji $I_B = \frac{U_{CC} - U_{BE}}{R_B}$ porast temperature dovešće i do povećanja struje baze, međutim kako je U_{CC} dosta veće od U_{BE} ta temperaturna zavisnost neće doći do izražaja.
- $\beta \uparrow$ a u isto vreme $U_{BE} \downarrow$

- Porast temperature deluje i na veličinu I_{CEO} tako da ova veličina eksponencijalno raste sa porastom temperature.
- Ali i pored toga ona minimalno deluje i na položaj i na temperaturnu stabilnost statičke radne tačke jer je njen iznos vrlo mali.

- Iz predhodne analize sledi:
  - Pomenuto kolo je jako zavisno od promene faktora β
    - u proizvodnom procesu
    - zbog promene temperature
- Da bi taj sklop bio stabilniji i temperaturno manje osetljiv potrebno je izvršiti stabilizaciju položaja statičke radne tačke.
- Obično se primenjuju dve metode, odnosno tehnike stabilizacije položaja statičke radne tačke:
  - Stabilizacija pomoću emitterske regeneracije
  - Kompenzacijska tehnika